

Orientace

”

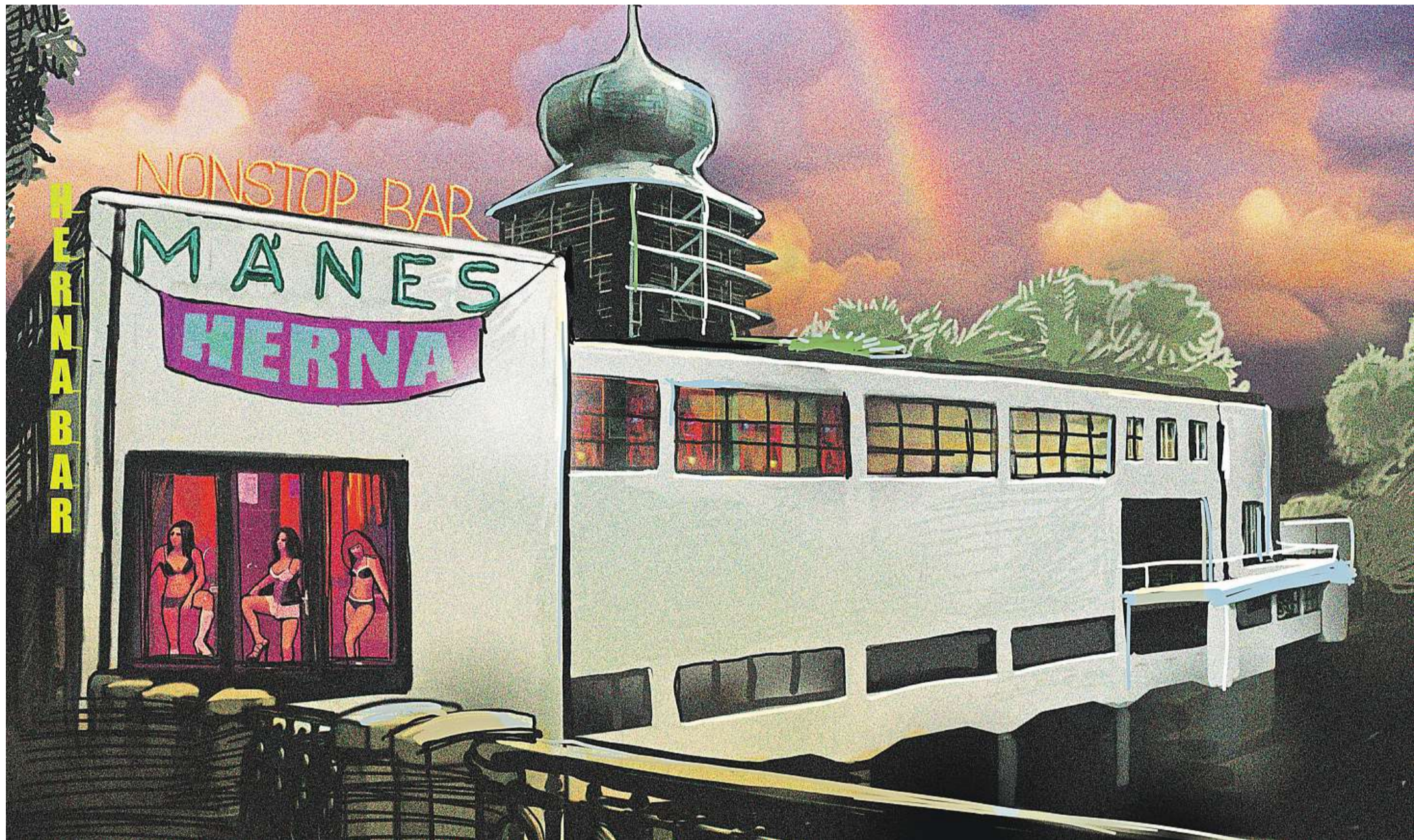
Nejtěžší je nakrmit bohaté
Václav Cílek se zamýšlí nad tím, co dnes můžeme
udělat pro ztracenou generaci

”

esej
strana 22

SOBOTA 7. BŘEZNA A NEDĚLE 8. BŘEZNA 2015

LIDOVÉ NOVINY

KRESBA LELA GEISLEROVÁ

Mánes nad propastí

Temný polistopadový příběh pražské funkcionalistické ikony je ilustrací nepovedené transformace i nezájmu o věci veřejné

Na konec března se chystá poslední část kolaudace zrekonstruované budovy Mánesa. Neznamená to ovšem, že by se do slavné galerie vracely i kvalitní výstavy: **těžce zadlužená síň** je odsouzena k mnoha letům komerčního provozu – jinak hrozí její propadnutí bance. Jaké je pozadí tristního stavu kdysi prestižního uměleckého centra?

KRISTÝNA DRÁPALOVÁ

Bujný dekolt kojící matky Borhyová „skryla“ pod transparentní tyl. Stejně se bylo na co koukat,“ hlásá jeden z mála titulků, které na vás vyskočí, chcete-li zjistit, co se poslední dobou děje ve slavné pražské výstavní síni Mánes.

Módní přehlídka s českými celebritami a objektivy paparazziů ovšem nebyla jedinou akcí, nad níž by prvorepublikovní členové Mánesa nejspíš kroutili hlavou. Zrekonstruovaná síň po svém loňském jarním znovuootevření hostila například festival PlayStation, přehlídku aut Ferrari nebo show s Dádou Patrasovou. Kde jsou kvalitní výstavy, pro něž byla funkcionalistická budova ve 30. letech postavena? Upadlý program je nejnovější trapnou kapitolou neradostného příběhu.

Budova Mánesu bývala symbolem plodného spolkového života umělců. Nyní je z něj prázdná slupka komerčních prostor, zatížených dluhem ve výši více než sto milionů korun.

V nepřehledném prostředí polistopadové transformace se funkcionalistický skvost stal majetkem podivně fungující Nadace českého výtvarného umění, z níž hned zkraje 90. let „zmizely“ desítky milionů. V posledních letech pak nejspíš můžeme sledovat vyvrcholení procesu privatizace: zmíněná nadace Mánesa kvůli rekonstrukci zadlužila natolik, že reálně hrozí propadnutí budovy bance. Porevoluční osudy Mánesa se nečtou pěkně: vypovídají však mnoho o situaci kultury v české společnosti – a především o stavu české umělecké scény.

Elegantní přírůstek

„Staré přísloví praví: ‚Dej Bůh štěstí domu tomu, vystavěl jsem, nevím komu.‘ Opravdu nevíme, kdo po nás přijde, ale věříme, že budou takoví, kteří budou stejně dbátí nejvyšších zájmů uměleckých, jak my se o to snažíme, seč jsme.“ Těmito slovy končil projev při slavnostním otevření budovy její autor, architekt Otakar Novotný.

V roce 1930, kdy byla stavba dokončena, byl zároveň předsedou Spolku výtvarných umělců Mánes – organizace výtvarníků, architektů a teoretiků umění, která se o vznik nové vltavské dominanty zasloužila. Etablované sdružení pomýšlelo na stavbu spolkového domu pro pořádání pravidelných výstav již delší dobu. Roku

Transformace Českého fondu výtvarného umění v Nadaci Český fond umění patří k nejtemnějším, přitom málo známým kapitolám polistopadového kulturního dění

”

1926 padla volba na pozemky bývalých Šitkovských mlýnů. Projekt to byl od počátku ambiciózní: podle smlouvy s městem měl spolek na vlastní náklady zbourat staré mlýnské budovy – a nový dům musel koncipovat tak, aby pod ním volně protékala řeka. Při složitých demoličních pracích navíc došlo k poškození statiky již dříve nakloněné Šitkovské vodárenské věže, kterou tak bylo třeba obezdít mohutným železobetonovým věncem. Finance sháněl SVU Mánes, kde se dalo: část nutných nákladů pokryl úvěrem, svými úsporami přispěli členové, stavbu podpořil prezident Masaryk i bohatí mecenáši Petschek a Rotschild.

Tři roky po zahájení prací získal pravý břeh Vltavy výrazný přírůstek, stojící jen pár stovek metrů od Národního divadla. Elegantní bílý kvádr budovy spočívá na železobetonovém mostě, který Otakar Novotný napnul přes pravé rameno říční-

ho toku v místě, kde voda obtéká Slovanský ostrov. S lehkou a prosvětlenou modernistickou budovou ladně kontrastuje tmavý kvádr renesanční vodárenské věže – a celé kompozici dodává šmrnc charakteristická cibulovitá kupole.

Estetický účinek navíc nebylo to jediné, co z funkcionalistického domu udělalo zdařilý projekt: objekt byl chytře koncipován tak, aby si svým provozem na sebe vydělal. Vedle výstavní síně a prosklené haly s výhledem na Národní divadlo mohli Pražané v Mánesu navštěvovat i restauraci, cukrárnu, bar a obchod. Činnosti spolku sloužila i přednášková místnost, klubovna a několik kanceláří. Roku 1948 tak byl rozsáhlý komplex splacen.

Čas přežívání, čas tunelů

Členové Mánesa se z toho netěšili dlouho. Po únorovém převratu nastaly pro spolkový život krušné časy. Umělecké organizace byly hned roku 1948 sloučeny v „jednotnou zájmovou organizaci“ – Svaz československých výtvarných umělců. Architekti pak do Svazu architektů. Vedení Mánesa sice dokázalo zrušení spolku po určité době oddalovat, na své cíle a poslání však muselo ve vypjaté atmosféře stalinistických 50. let rezignovat. Konečný úder přišel roku 1956 – mocí úřední byl spolek zrušen. Jeho majetek převzal Český fond výtvarných umění: instituce, která se za komunismu starala o hmotné zajištění umělců a jejich činnost.

Otakar Novotný přežil spolek o tři roky – byl tak ještě svědkem éry, kdy noví provozovatelé mánesovské budovy

dbali něčeho docela jiného, než „nejvyšších zájmů uměleckých“.

Během svobodnějších 60. let se Svaz československých výtvarných umělců, pod něž Český fond výtvarných umění spadl, dokázal mírně odpolitizovat – a Mánes se na krátký čas opět stal centrem kulturního života. Za normalizace tu galerijní provoz řekněme přežíval, střídaly se v něm marné přehlídky ambiciózních neumělců či pouhých řemeslníků, kteří hlásali „správné“ názory na umění a společnost, s výstavami slušnějšími. Ostatně ve Svazu umělců se vyskytovaly také zajímavé osobnosti. Svědčí o tom skutečnost, že Mánes se v listopadu 1989 stal jedním ze spontánně vzniklých center Občanského fóra. Nastalá svoboda znamenala příležitost pro renesanci uměleckých spolků i provoz funkcionalistického skvostu. Jenže právní chaos 90. let obě drahně zkomplikoval.

V roce 1990 zaregistrovalo dvacet z dvaceti dosud žijících členů původního Spolku výtvarných umělců Mánes občanské sdružení jménem Spolek Mánes. Pod vedením nového předsedy Jiřího Novotného, syna autora budovy, začal spolek soudně usilovat o navrácení někdejšího sídla. To ovšem zůstávalo v majetku Českého fondu výtvarného umění: instituce, jejíž transformace v Nadaci Český fond umění je jednou z nejtemnějších, přitom překvapivě málo známých kapitol polistopadového dění na české kulturní scéně. Za těžko pochopitelného nezájmu kulturní veřejnosti byl fond – dle dobového zvyku – legálně vytunelován.

Pokračování na straně 20